

Dragoljub Višnjić¹

Jelena Ilić²

Dragan Martinović³

¹*Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd*

²*Republički zavod za sport, Beograd*

³*Učiteljski fakultet, Beograd*

Izvorni znanstveni rad

MOTIVACIJA ZA ANGAŽIRANJEM, POSTIGNUĆA U NASTAVI TJELESNOG ODGOJA I DOB UČENIKA

UVOD

Tjelesni odgoj, navode Allison et al. (2000) predstavlja predmet u školskom sistemu u kojem se od učenika očekuje da stekne znanja i vještine u području sporta i tjelesne aktivnosti. Kako je cilj nastave pomoći učenicima da shvate, razviju i usvoje obrasce zdravog načina života, neophodno je istražiti i potaknuti njihovu motivaciju za usvajanje ovakvog ponašanja. Ovo nije lak zadatak, s obzirom na to da mnogi činioци mogu interferirajućedjelovati.

Drudy & Uí Chatháin (2002) smatraju da je obrazac interakcije na relaciji profesor - učenik važan dio procesa usvajanja znanja te da na tu interakciju mogu bitno utjecati spol nastavnika, veličina odjeljenja, spolna struktura razreda, kao i rodno tipiziranje aktivnosti koja se izvršava (feminina vs maskulina). Koka & Hein (2003) smatraju da nastavnik svojom povratnom porukom može doprinijeti jačanju motivacije kod učenika i želje da se ostvare dobri rezultati i da se maksimalno angažira u nastavi. Jedan od osnovnih oblika i potkrijepljivanja i davanja povratne informacije učenika o njegovim aktivnostima u školskom sistemu je upravo ocjena. Pozitivna ocjena može biti pokazatelj djetetove uspješnosti, zalaganja i zanimanja, ali i važan motivator za daljnje bavljenje tjelesnom aktivnošću, budući da utječe na djetetov doživljaj tjelesne i sportske kompetentnosti. Oni su utvrdili da postoji visoka korelacija između dobivanja povratne informacije i zanimanja za angažiranje u nastavi tjelesnog odgoja.

Stoga je cilj ovog rada da se utvrdi postoje li na različitim uzrastima razlike po pitanju školskog postignuća i motivacije za aktivno sudjelovanje u nastavi tjelesnog odgoja učenika.

Hipoteze:

- nivo motivacije za aktivno sudjelovanje na satima tjelesnog odgoja bit će veći kod mlađih učenika i bit će najveći kod učenika IV. razreda

- ocjena iz nastave tjelesnog odgoja kod najvećeg će broja učenika biti „odličan” bez obzira na uzrast
- opći će uspjeh kod najvećeg broja učenika biti „odličan” bez obzira na uzrast
- najmlađi će se učenici u najvećoj mjeri aktivno baviti sportom dok se najstariji učenici u najvećem broju neće baviti sportom
- najstariji učenici će u najvećoj mjeri smatrati da je znanje koje se dobiva na satovima fizičkog odgoja „dovoljno za sve učenike”.

METODE

Varijable u istraživanju:

Nezavisne varijable:

- Uzrast – varijabla je kategorički izražena u odnosu na razred koji su učenici pohađali u trenutku popunjavanja upitnika (IV, V, VI, i VII. razred)
- Ocjena iz tjelesnog odgoja promatrana je kroz pet kategorija (nedovoljna, dovoljna, dobra, vrlo dobra i odlična)
- Opći uspjeh učenika iz prethodnog razreda svrstan je u pet kategorija (nedovoljan, dovoljan, dobar, vrlo dobar, odličan)
- Mišljenje učenika o dovoljnosti znanja stečenih kroz nastavu tjelesnog odgoja dobiveno je zaokruživanjem odgovora – „dovoljna za neke učenike”, „dovoljna za većinu učenika” i „dovoljna za sve učenike”
- Jedno od pitanja odnosilo se i na to bave li se i na koji način (aktivno ili rekreativno) učenici sportom.

Zavisna varijabla u istraživanju bila je skor na skali motivacije angažiranja učenika u tjelesnom odgoju.

Instrumenti istraživanja:

Skala motivacije za mjerenje angažiranja u tjelesnom odgoju i upitnik u vezi učeničkih postignuća (opći uspjeh iz prethodnog razreda, ocjena iz tjelesnog odgoja, pitanje u vezi bavljenja sportom i pitanje o dovoljnosti stečenih znanja u nastavi tjelesnog odgoja).

Skala motivacije za mjerenje angažiranja u tjelesnom vaspitanju revidirani instrument MSP za potrebe doktorske disertacije Barjaktarević (2001). Originalna skala potiče iz instrumenta Motiva sportskog postignuća (MSP) Lazarevića i Havelke (1981), odakle je preuzeta subskala motiva postignuća. Skala motivacije za mjerenje angažiranja u tjelesnom odgoju sastoji se od 29 tvrdnji. Neke su u originalu preuzete

iz subskale Motiva sportskog postignuća (iz instrumenta MSP). Pojedine tvrdnje preuzete su iz instrumenta Motiva opšteg postignuća (MOP), autora Lazarevića i Havelke (1981). Jedna je tvrdnja pridodana od strane Barjaktarević (2001). U odnosu na originalnu skalu, način je bodovanja izmijenjen i vrši se na osnovi petostepene skale Likertovog tipa (1 = nikad do 5 = uvijek). Unutrašnja konzistentnost skale mjerena je $\alpha = 0,84$ ($F = 87,05$, $df = 28$, $p < .000$).

Način obrade podataka: Podaci su obrađivani u programu SPSS pri čemu su korišteni deskriptivna statistika, χ^2 test i tabele kontingencije, ANOVA.

Uzorak ispitanika: Uzorkom je obuhvaćen 401 ispitanik, od toga 92 učenika IV. razreda, 50 učenika V., 97 učenika VI. razreda i 162 učenika VII. razreda osnovne škole. Istraživanje je provedeno u dvije beogradske osnovne škole centralnog gradskog područja Beograda, sa standardnim uvjetima za realizaciju programa nastave tjelesnog odgoja.

Procedura: Istraživanje je provedeno na kraju školske godine, na prigodnom uzorku. Podaci su prikupljeni u učioničkom ambijentu, a upitnik je bio anonimn.

REZULTATI

U nastavku su prikazani rezultati dobiveni u istraživanju. Opći uspjeh učenika na kraju prethodnog razreda u najvećem je broju slučajeva bio odličan, ali ipak postoje statistički značajne razlike. Vrijednost χ^2 testa je iznosila 44,781 za $df = 12$ i $p < .000$.

Tablica 1. Opći uspjeh na kraju prethodnog razreda učenika IV – VII. razreda

OPĆI USPJEH	RAZRED				
	IV	V	VI	VII	UKUPNO
DOVOLJAN		1		3	4
DOBAR	1	2	4	18	25
VRLO DOBAR	14	10	40	62	126
ODLIČAN	77	37	53	79	246
UKUPNO	92	50	97	162	401

Kada je u pitanju ocjena iz tjelesnog odgoja, pokazalo se da velika većina učenika ima ocjenu „odličan” bez obzira na uzrast, što je potvrdilo i odsustvo statistički značajne razlike ($\chi^2 = 10,707$ za $df = 9$ i $p < .296$).

Tablica 2. Ocjena iz tjelesnog odgoja učenika IV – VII. razreda

OCENA IZ TJELESNOG ODGOJA	RAZRED				
	IV	V	VI	VII	UKUPNO
DOVOLJAN				3	3
DOBAR	1			1	2
VRLO DOBAR	5	2	10	19	36
ODLIČAN	86	48	87	139	360
UKUPNO	92	50	97	162	401

Ispitivanje odnosa uzrasta i mišljenja o dovoljnosti stečenih znanja u nastavi tjelesnog odgoja pokazalo je da postoji statistički značajna razlika u procjeni između učenika različitih uzrasta ($\chi^2 = 18,044$ za $df = 9$ i $p < .035$).

Tablica 3. Mišljenje o dovoljnosti znanja koja se stižu na satovima tjelesnog odgoja učenika IV. – VII. razreda

MIŠLJENJE O DOVOLJNOSTI ZNAANJA	RAZRED				
	IV	V	VI	VII	UKUPNO
DOVOLJNO ZA SVE UČENIKE	41	20	30	36	127
DOVOLJNO ZA VEĆINU	29	18	38	77	162
DOVOLJNO ZA NEKE	22	12	29	49	112
UKUPNO	92	50	97	162	401

Značajan broj učenika bavi se sportom ($\chi^2 = 18,621$ za $df = 6$ i $p < .005$) s tim da se taj broj s uzrastom povećava i u pogledu natjecateljskog i u pogledu rekreativnog sporta.

Tablica 4. Bavljenje sportom učenika IV – VII. razreda

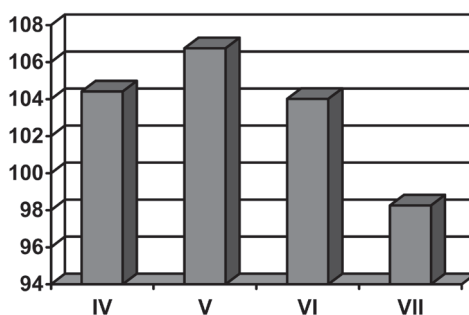
BAVLJENJE SPORTOM	RAZRED				
	IV	V	VI	VII	UKUPNO
NE BAVI	18	12	9	16	55
REKREATIVNO	17	6	21	51	95
BAVI	57	32	67	95	251
UKUPNO	92	50	97	162	401

Kada je u pitanju motivacija, analizom varijance utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika između učenika različitih uzrasta na Skali motivacije za mjerenje angažovanosti u tjelesnom odgoju. ($\chi^2 = 5,556$ za $df = 3$ i $p < .001$).

Tablica 5. Skorovi na Skali motivacije za mjerenje angažovanosti u tjelesnom odgoju

Ukupan uzorak	MIN	MAX	M	SD	N
	53	137	102,13	16,33	401
IV razred	72	137	104,42	14,37	92
V razred	55	137	106,74	19,24	50
VI razred	65	135	104,02	15,48	97
VII razred	53	131	98,27	16,23	162

Da bi se utvrdilo koje se grupe učenika statistički značajno razlikuju po pitanju motivacije, u post hoc analizi koristili smo Scheffeov test. Post hoc usporedba je pokazala da postoje statistički značajne razlike između učenika IV. i VII. ($p < .036$), kao i V. i VII. ($p < .015$) razreda u nivou motivacije za aktivno sudjelovanje u nastavi tjelesnog odgoja.

Slika 1. Grafički prikaz odnosa skorova učenika IV – VII. razreda na Skali motivacije za mjerenje angažiranosti u tjelesnom odgoju

Nivo motivacije za angažiranje u nastavi tjelesnog odgoja gotovo je jednak kod učenika IV. i VI. razreda. Najveći je kod učenika petog razreda (iako ne statistički značajno viši u odnosu na ove razrede), a do uočljivog pada dolazi kod učenika VII. razreda.

DISKUSIJA

Postignuća učenika mogu biti rezultat efikasnosti ukupnog obrazovnog procesa na određenom nivou školovanja, ali se parcijalno mogu promatrati i kao rezultat obrazovnog procesa pojedinog predmeta. (Višnjić, 2004) Svi pokazatelji postignuća u nastavi tjelesnog odgoja prate se i iskazuju između ostalog i ocjenom iz tjelesnog odgoja. Ocjena iz nastave tjelesnog odgoja, mada u velikoj mjeri može biti subjektivna, jedan je od pokazatelja postignuća učenika i rezultata nastave. (Martinović, 2003)

Ovim istraživanjem potvrđeno je da najveći broj učenika ima „odličan” školski uspjeh, ali i to da većina učenika, bez obzira na uzrast, ima odličnu ocjenu iz tjelesnog odgoja i tu nisu dobivene statistički značajne razlike.

Dobiveni rezultati u ovom istraživanju potvrdili su glavnu hipotezu da su mlađi učenici motiviraniji, da se aktivno angažiraju na satima tjelesnog odgoja, ali je ta motivacija bila najveća kod učenika V. razreda. Već u VI. razredu dolazi do vraćanja na nivo motivacije iz IV. razreda, a kod učenika VII. razreda taj pad postaje i statistički značajan. Ovi nalazi su u suglasnosti s rezultatima Van Wersch et al. (1992) i Xiang et al. (2003) koji su pokazali da što su učenici stariji sve su manje zainteresirani za bavljenje tjelesnom aktivnošću, slabi njihova motivacija i uvjerenje u vlastitu tjelesnu kompetentnost te da se uslijed toga njihovo aktivno učešće i zalaganje na satovima tjelesnog odgoja značajno smanjuje.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su i da je aktivno bavljenje sportom prisutno u jednakoj mjeri na sva četiri uzrasta, dok se rekreativno bavljenje sportom značajno povećava na starijim uzrastima.

Sallis & McKenzie (1991) tvrde da je zapravo najvažnija uloga suvremene nastave tjelesnog odgoja da se djeca pripreme za usvajanje zdravog i aktivnog načina života. Oni smatraju da je to značajno zbog usvajanja intrinzične motivacije za vježbanje što ima za posljedicu aktivno bavljenje nekim oblikom tjelesne aktivnosti tokom cijelog života.

Međutim, dobivene su statistički značajne razlike između učenika različitog uzrasta u pogledu mišljenja o dovoljnosti znanja koja se stiču na časovima fizičkog vaspitanja. Učenici IV. razreda smatrali su da su znanja koja stječu dovoljna za sve učenike, učenici V. razreda su u gotovo jednakom broju smatrali da je stečeno znanje dovoljno za sve odnosno za većinu učenika, dok su učenici VI. i VII. razreda u najvećoj mjeri smatrali da je znanje dovoljno za većinu učenika. Čini se da je V. razred ključan za promjenu mišljenja o kvalitetu i količini stečenih znanja, a da je nezadovoljstvo posebno prisutno kod učenika VII. razreda.

ZAKLJUČAK

Zanimanja motiviraju učenika da poveća količinu pažnje, da se kognitivno fokusira da bude uporan u obavljanju određene aktivnosti te da se afektivno i emocionalno uključi u tu aktivnost. S druge strane, zanimanja se zasnivaju na uvećanju znanja, pozitivnih emocija i povećanom pridavanju značaja i želji za postizanje uspeha u određenoj aktivnosti. Stoga je, poznavanje interesovanja učenika od velikog značaja za poboljšanje motivacije za aktivno angažovanje u nastavi fizičkog vaspitanja, ali i za preventivno delovanje na starijim uzrastima u cilju očuvanja adekvatnog nivoa motivacije za bavljenjem fizičkom aktivnošću. Pošto se pokazalo da na starijim uzrastima dolazi do nezadovoljstva količinom i kvalitetom znanja koja se stječu u nastavi (obrat se javlja u V. a kulminacija nezadovoljstva u VII. razredu). To je jedan od mogućih razloga za umanjene nivoa motivacije za aktivno sudjelovanje u nastavi tjelesnog odgoja kod učenika VII. razreda. Bilo bi korisno više pažnje posvetiti upoznavanju učenika s nekim elementarnim pravilima i znanjima o vježbanju i vježbanjima (bilo da se radi o upoznavanju učenika s pravilima određenog sporta ili s vježbama koje mogu doprinijeti pravilnom rastu i razvoju), kako bi mogli da ih upražnjavaju u slobodnom vremenu sada, ali i po završetku školovanja.

LITERATURA

1. Barjakterević, J. (2001). Dimenzije ličnosti i stil ponašanja aktivnih učesnika u sportu. (Unpublished doctoral dissertation, University of Sarajevo). Sarajevo. Filozofski fakultet.
2. Havelka, N. & Lazarević, Lj. (1981). Sport i ličnost. Beograd. Sportska knjiga.
3. Koka, A. & Hein, V. (2003). Perceptions of teacher's feedback and learning environment as predictors of intrinsic motivation in physical education. *Psychology of Sport and Exercise* 4, 333-346.
4. Martinović, D. (2003): Postignuća u nastavi fizičkog vaspitanja. Beograd. Interprint.
5. Sallis, J.F., & McKenzie, T.L. (1991). Physical education's role in public health. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 124-137.
6. Van Wersch, A., Trew, K., & Turner, I. (1992). Post-primary school pupils' interest in physicaleducation: Age and gender differences. *British Journal of Educational Psychology*, 62, 56-72.
7. Višnjić, D. (2004): Teorija i metodika fizičkog vaspitanja. Beograd. FSFV
8. Xiang, P., McBride, R.E., Guan, J.M., & Solmon, M.A. (2003). Children's motivation in elementary physical education: An expectancy-value model of achievement choice. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74, 25-35.

MOTIVATION FOR INVOLMENT, ACHIEVEMNTS IN PHYSICAL EDUCATION AND CLASSES OF MALE STUDENTS

ABSTRACT

Physical education plays a central role in increasing the level and quality of physical activity, especially among young people, with a tendency for such a pattern of behaviour to become life-style one day. Since physical ability, level of interest and commitment varies among students, the study of motivational problems regarding active involvement in physical activity is very important, especially if these fluctuations are correlated with achievements, which, in physical education, are a synthesis of several components. The relationship of academic success and motivation for active involvement in physical education was examined on a sample of 401 pupils from the fourth to seventh grade of elementary schools. There was a statistically significant difference between the groups of students when it comes to the overall success, but not regarding the mark in physical education. In addition, boys in the fifth grade attained the highest scores on the motivation scale.

Key words: motivation, academic achievement, physical education, boys